CÖMERTLİK

Zamanın birinde, bir adam çölde tek başına yolculuk yapıyormuş. Aniden gökyüzünden, “Filânın bahçesini sula!” diye bir ses işitmiş. Başını kaldırıp baktığında gökte sadece bir bulut görmüş. Evet, ses oradan geliyormuş. Adam hayretler içerisinde kalarak bulutu takip etmeye başlamış. Kara taşlık bir yere gelince bulut suyunu boşaltmış. Yağmur suları bir derede toplanmış ve akmaya başlamış. Bu defa adam suyu takip etmiş ve önüne bir bahçe çıkmış.

Bu bahçede bir adamın elinde kürekle suyu oraya buraya çevirerek bahçeyi suladığını görmüş. Bahçeyi sulayan adama yaklaşarak, “Arkadaş, adın ne?” diye sormuş. Bahçeyi sulayan adam yolcunun buluttan duyduğu ismi telaffuz ederek, “Adımı niçin soruyorsun?” demiş. O da, “Biraz önce yağmur yağdıran bulut vardı ya...” diyerek anlatmaya başlamış: “Ben, o buluta bir kişinin senin adını söyleyerek, 'Filânın bahçesini sula!' dediğini işittim. Sonra da bulutu takip ederek buraya kadar geldim. Adını da onun için soruyorum.

Sen hangi davranışın sebebiyle böyle bir ilâhî ikrama nail oldun?” deyince bahçe sahibi, “Madem merak ediyorsun söyleyeyim. Şu gördüğün bahçe ürün verince oturup hesap yaparım. Ürünün üçte birini dağıtırım. Üçte birini çoluk çocuğumla yerim. Üçte birini de tohumluk yaparım. İşte benim yaptığım bundan ibarettir.” diye karşılık vermiş.[1]

Peygamber Efendimizin anlattığı bu olayda, olayın kahramanının elde ettiği ürünün üçte birini dağıtması, üründen verilmesi mecburi olan bir oranı ifade etmemektedir. Bu oranın dile getirilmesi, cömertliğin mutlaka bu şekilde ve bu miktarda olması gerektiği şeklinde de anlaşılmamalıdır. Bilakis gıpta edilecek boyutta bir cömertliğe sahip olan bu olayın kahramanı, inananları daima cömertliğe teşvik eden Hz. Peygamber tarafından bir örnek olarak aktarılmıştır.

Cömertlik konusunda ısrarlı tavsiyeleri olan Allah Resûlü, bizzat yaşantısıyla da mümin bir insanın cömertliğinin nasıl olacağına dair eşsiz örnekler vermiştir.

Ashâbının anlatımıyla o, esen rüzgârdan daha cömert idi.[2] Kendisinden bir şey istendiği zaman istenen şey elinde mevcut ise onu mutlaka verir,[3] asla yok demezdi.[4] Kısacası o, insanların en cömerdi idi.[5] Yediğini, giydiğini, bildiğini paylaşır, iyiliğini esirgemez, asla bencillik yapmazdı.

Meselâ, bir hanım sahâbî, bir gün kendi elleriyle ördüğü bir giysiyi getirip Hz. Peygamber'e vermiş ve “Bunu, giyesin diye ördüm.” demişti. Peygamber Efendimiz hediyeyi kabul etmiş ve onu giyinip ashâbının yanına gitmişti.

Allah Resûlü'nün üzerindeki hırkayı gören bir sahâbî, “Ne kadar da güzelmiş! Bunu bana verseniz.” demişti. İnsanların en cömerdi olan Resûl-i Ekrem, *“Peki.”* deyip orada biraz oturduktan sonra evine dönmüş ve o giysiyi katlayarak, isteyen sahâbîye göndermişti.[6]

Bir başka sefer onun cömertliği, hayatı dünya malından ibaret gören bir Yahudiyi hayrete düşürmüş, Yahudi, onun yaptığı cömertlikleri şaşkınlıkla terennüm etmekten kendini alamamıştı.[7]

Evet, cömertlik paylaşmaktır. Sevgiyi, şefkati, bilgiyi, zamanı, serveti paylaşabilmektir. Kalbinde sevgiden eser olmayan, neyi paylaşabilir? Başkalarını sevmeyen, yaratılana Yaratan'dan ötürü hürmet etmeyen kişi, kime, ne verebilir?

Böyle bir kişi her türlü mal ve değerin tek sahibi olmayı istemekten başka bir şey düşünmez. Hâlbuki cömertlik öylesine yüce bir erdemdir ki Yaratan'ın ikramını yaratılanlara sunabilmektir. Elindeki bir lokma ekmeği başkasıyla bölüşebilmektir.

En Sevgili'nin Medineli ashâbından Sâbit b. Kays ve eşi emsalsiz bir cömertlik örneği sergilemişlerdir. Onların bıraktığı cömertlik hatırası, yürekleri özveriye açan bir örnektir:

Bir gün Peygamber Efendimize bir adam gelerek, "Yâ Resûlallah! Açlıktan bitap düştüm, hâlsiz kaldım." der. Resûlullah onu doyurmaları için hanımlarına haber gönderir, fakat onların saadet hanelerinde yiyecek hiçbir şey yoktur. Bunun üzerine Resûlullah,

"Bu gece şu adamı konuk edip yemek yedirerek Allah'ın merhametine nail olmak isteyen kimse yok mu?" buyurur. Derhâl ensardan bir zât ayağa kalkar ve "Ben varım, yâ Resûlallah!" diye cevap verir. Bu zât Sâbit b. Kays'tır.[8] Akabinde o adamı alıp evine götürür. Hanımına hitaben,

"İşte bu kişi Allah Resûlü'nün konuğudur. Evde ne varsa ona ikram edelim." der. Evin hanımı, "Vallahi evimizde çocuklarımızın yiyeceğinden başka hiçbir şey yok." diyerek karşılık verir.

Eşinden bu üzüntü verici cevabı alan sahâbî, eşine der ki: "O hâlde çocuklar akşam yemek istedikleri vakit onları uyut. Sonra gel, kandili söndür. Biz bu gece karanlıkta karnımızı doyuruyormuş gibi yapalım ve geceyi aç geçirelim."

Kadın, kocasının dediklerini yapar. Kendileri ve çocukları aç kalmıştır ama Allah Resûlü'nün emaneti olan misafirleri doymuştur. Sabah olunca misafirlerini uğurlarlar. Konuk olduğu evden ev sahiplerinin ikram ve izzetleri ile memnun olarak ayrılan misafir, doğruca Resûlullah'ın huzuruna varır. Misafiri karşısında karnı doymuş, memnun olarak gören Allah Resûlü,

ضَحِكَ اللَّهُ اللَّيْلَةَ – أَوْ عَجِبَ – مِنْ فَعَالِكُمَا

"Bu gece Allah sizin yaptığınızdan hoşnut olmuştur." buyurur.[1]

Bu çift kendilerinin ve çocuklarının aç kalması pahasına misafirlerine ikramdan kaçınmamış, kendileri muhtaçken başkasını kendilerine tercih etmişlerdir. Böylece cömertliğin en üst mertebesi olan "îsâr ahlâkı"nın nadide örneklerinden birini sergilemişlerdir.

---

[1] Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 10.

Cenâb-ı Hak da bu tür bir davranışı överek, bu davranıştan memnun olduğunu ifade buyuran ve hem bu aileyi hem de onlar gibi davrananları taltif eden şu âyeti indirmiştir:

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلاَ يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar (ensar), kendilerine hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."[2]

Cömertlik, karşılıksız ikram etmektir. Verilen şeyden karşılık beklenirse o, cömertlikten ziyade, ticaret olur. İkram karşılıksız olduğunda anlam kazanacak, cömertlik adını alacak ve inanan insanın benliğini dünyanın esaretinden kurtararak onu ulvîleştirip âhirette sürur vesilesi olacaktır.

Hayatın zevk ve eğlenceden, şöhret ve zenginlikten ibaret olmadığını, sonsuz hayatın mutluluk kapılarını açabilmenin tek yolunun Yüce Yaratıcı'nın rızası olduğunu bilen mümin, elindeki imkânları da bunun için kullanır. Bu noktada cömert müminlerden bahseden şu âyet tüm inananlara rehber ve göz aydınlığı olacak mahiyettedir:

{وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا}

"Onlar, yiyeceği, yoksula, yetime ve esire seve seve yedirirler.

{إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللهِ لاَ نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلاَ شُكُورًا}

(Şöyle derler:) 'Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz; sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz.

{إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا}

Çünkü biz, asık suratlı, çetin bir günden (o günün azabından dolayı) Rabbimizden korkuyoruz.

{فَوَقَاهُمُ اللهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا}

Allah da onları o günün kötülüğünden korur, yüzlerine bir aydınlık ve içlerine bir sevinç verir."[3]

Cömertlik asla alın teriyle bin bir zahmetle kazanılan servetin yok olması, malın boşu boşuna başkalarına gitmesi, heba olması değildir. Bilakis kişinin malını, mülkünü kalıcı kılması, bu dünyada kazandıklarıyla âhiretini imar etmesidir.

---

[2] Haşr, 59/9.
[3] İnsân, 76/8-11.

Bir gün Allah Resûlü'nün evinde bir koyun kesilir. Âişe annemiz koyunun ön kolu hâriç etin tamamını komşularına dağıtır. Hz. Peygamber evine geldiği zaman, *"Koyundan ne kadar kaldı?"* diye sorar. Âişe validemiz ona der ki: "Koyunun şu ön kolu hâriç hiçbir şey kalmadı." Sevgili eşinin sözlerine karşılık Peygamberimizin verdiği cevap çok anlamlıdır:

بَقِيَ كُلُّهَا غَيْرَ كَتِفِهَا

"(Demek ki) ön kolu hâriç tamamı (bize sevap olarak) kalmıştır!"[4]

Mala ve servete bu açıdan bakan Allah Resûlü, bütün hayatı malından mülkünden ibaret olanları, hayatlarını dünyalık uğruna harcayarak dünyalıklarını tek gaye edinenleri uyarmıştır.[13]

Bu çerçevede o (sav), kişinin gerçek malının, ölümünden önce hayır yoluna harcayıp önden gönderdikleri olduğunu belirtmiş; hayra sarf etmeyerek, ölünceye kadar biriktirip sakladıklarının ise mirasçılarının olduğunu[14] ifade etmiştir.

Öte yandan kişinin şan, şöhret, makam ve mevki hırsı gibi süflî duygularla tatmin olmak için malını sarf etmesi, cömertlik olarak isimlendirilemez. Nitekim Hz. Peygamber gösteriş için yapılan deve kesme yarışında boğazlanan hayvanların etlerinin yenilmesini dahi yasaklamıştır.[15]

Bu tür duyguların tatmini için yapılan harcamalar sahibi için rahmet değil, olsa olsa zahmettir. Peygamber Efendimiz, Allah rızası gözetmeksizin, gösteriş için hayır ve iyilik yapan kişilerin kötü akıbetini şu örnekle açıklamıştır:

وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلاَّ أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ هُوَ جَوَادٌ . فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ

"Kıyamet günü huzur-ı ilâhîye zengin birisi getirilecek. Yüce Allah, ona verdiği nimetleri hatırlatacak. O da, bu nimetlerin kendisine verildiğini kabul edecek. Sonra Cenâb-ı Hak soracak: 'Sana verdiğim bu nimetleri nasıl kullandın?' O kişi, 'Yâ Rabbi! Hiçbir eksik bırakmadan malımı nereye harcamamı istediysen oraya harcadım.' diye cevap verecek. Bunun üzerine o kişiye, 'Yalan söylüyorsun. Sen, malını, 'Ne cömert adam!' desinler diye harcadın. Gerçekten de sana, 'Ne cömert adam!' denildi.' şeklinde hitap edilecek. Sonra emir verilecek ve o kişi yüzüstü sürüklenerek cehenneme atılacak."[5]

Malını hak yolunda harcamaya yönelik cömertlik, bir ayrıcalıktır. Her insana nasip olmayan ve gıpta edilecek bir erdemdir.[17] Ancak cömertlik yapan kişi, yaptığı iyilik

---

[4] Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 33.
[5] Müslim, İmâre, 152.

ve hayır için Allah rızasından başka hiçbir karşılık beklemediği gibi, ikramda bulunduğu insanların onurunu zedeleyecek davranışlardan da ısrarla kaçınmalı ve yaptığı iyiliği asla başa kakmamalıdır.[18] Nitekim Allah Resûlü de insanlara mal verirken, onları incitmemeye ve adaletli davranmaya özel önem vermiştir.[19]

Cömertlik, insanı dünyanın geçici zevklerine dalıp âhireti unutmaktan, toplumda kendisinden başka insanların da yaşadığını fark etmemekten, paylaşamamanın girdabından, bencilliğin ve her şeye sahip olma isteğinin engel tanımaz ihtiraslarından koruduğu içindir ki, Peygamberimiz tarafından, muhafaza eden, güven veren ve kusurları kapatan demir bir zırha benzetilmiştir:

مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُتَصَدِّقِ مَثَلُ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُنَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ إِذَا هَمَّ الْمُتَصَدِّقُ بِصَدَقَةٍ اتَّسَعَتْ عَلَيْهِ حَتَّى تُعَفِّيَ أَثَرَهُ وَإِذَا هَمَّ الْبَخِيلُ بِصَدَقَةٍ تَقَلَّصَتْ عَلَيْهِ وَانْضَمَّتْ يَدَاهُ إِلَى تَرَاقِيهِ وَانْقَبَضَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ إِلَى صَاحِبَتِهَا

"Cimri ile Allah yolunda harcama yapan kimsenin hâli, üzerlerinde demirden birer zırh bulunan iki adamın hâline benzer: Cömert olan, bir hayırda bulunmaya niyet ettiğinde üzerindeki zırh öyle genişler ki (önceki dar hâlinden kalma) izler bile silinir gider. Cimri, bir hayırda bulunmak istediğinde ise üzerindeki zırh büzüşür, elleri köprücük kemiklerine yapışacak gibi sıkışır ve zırhın her halkası yanındaki halkayı sıkıştırır."[6]

Cömert kişi ikram ve ihsanda bulundukça Allah'ın rızasını kazanır. Hz. Peygamber'in bildirdiğine göre,

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلاَّ مَلَكَانِ يَنْزِلاَنِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا ، وَيَقُولُ الآخَرُ اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا

"Kulların sabaha eriştiği her gün (yeryüzüne) iki melek iner. Bu iki melekten biri, 'Allah'ım, malını hayır yolunda harcayan kişiye (harcadığı malın yerine) yenisini ver.' der. Diğeri de, 'Allah'ım, malını (hayır yollarında harcamayarak) elinde tutan (cimrilik eden) kişinin malını telef et.' der."[7]

Cömertçe ikramda bulunan kimse, takdir edilen tutum ve davranışlarıyla bir yandan Allah'ın hoşnutluğuna, meleklerin duasına nail olurken, öte yandan da insanların sevgisini ve hayranlık duygularını kazanır. Cömertlik yolunda attığı adımlar gıpta ile izlenir. Hz. Peygamber bu durumu şu sözleriyle ifade etmektedir:

لاَ حَسَدَ إِلاَّ فِى اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالاً فَسُلِّطَ عَلَى هَلَكَتِهِ فِى الْحَقِّ ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ ، فَهْوَ يَقْضِى بِهَا وَيُعَلِّمُهَا

---

[6] Müslim, Zekât, 77.
[7] Buhârî, Zekât, 27.

"Yalnızca iki kişiye gıpta edilir: Allah tarafından kendisine mal verilip de malını hak yolunda harcayan kimseye, Allah tarafından kendisine ilim verilip de onunla hükmeden ve onu başkalarına öğreten kimseye."[8]

Cömertliği tavsiye edip, onu bir erdem olarak takdim eden Yüce Allah cömertliğin sınırlarını da belirlemiş, onun savurganlık şeklinde tezahür etmemesini istemiş, mutedil insanların övgüye lâyık tutumlarını şu âyet-i kerîmede ifade etmiştir:

وَالَّذِينَ اِذَا اَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَامًا

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler. Bu ikisi arasında orta bir yol tutarlar."[9]

Nitekim Peygamberimiz de cömertliğin ölçüsünü,

كُلُوا وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا فِى غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلاَ مَخِيلَةٍ

"İsraf ve savurganlığa kaçmadan, böbürlenmeden yiyiniz, içiniz, giyiniz ve sadaka veriniz." buyurarak[24]belirlemektedir.

Bu çerçevede Allah Resûlü kişinin servetinin tamamını cömertlik olarak başkalarına ikram etmesine de rıza göstermemiştir. Meselâ, servetinin tamamını bağışlamak isteyen Kâ'b b. Mâlik'i,

أَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ

"Malının bir kısmını kendine ayır, bu senin için daha hayırlıdır." [25] diyerek uyarmış; malının tamamını vasiyet etmek isteyen Sa'd b. Ebû Vakkâs'a da, yalnız üçte birini vasiyet etmesini, geri kalanını vârislerine bırakmasını tavsiye ederek,

إِنَّكَ أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدَعَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ فِى أَيْدِيهِمْ

"Vârislerini zengin bırakman, onları başkalarına muhtaç bırakmandan daha hayırlıdır." buyurmuştur.[26]

Ancak ihtiyaç duyulduğunda, toplumun menfaatinin gereği olarak malın tamamının bağışlanmasını da bir erdem olarak nitelendirmiştir. Nitekim Allah Resûlü toplumsal ihtiyaçlar için malî yardım talebinde bulunduğunda, Hz. Ebû Bekir malının tamamını, Hz. Ömer ise malının yarısını bağışlamaktan çekinmemiştir.[27]

Cömertliğin az ya da çok herhangi bir sınırı yoktur. Bir Arap atasözünde ifade edildiği gibi, "Cömertlik, mevcut olandadır." Yarım hurma da olsa[28] herkesin mutlaka başkalarına ikram edebilecek bir şeyleri vardır. Bunu bile bulamayan kişinin, gönlünde başkalarına ikram hissi taşıması dahi cömertliktir.[29]

Cömertlik, gönülden vermektir; Servetiyle dünyaları satın alıp da mahzun gönüllere giremeyen insanların hâli, perişanlıktır. Cömertlik, gönlün, vicdanın paylaşabilme

---

[8] Buhârî, İlim, 15.
[9] Furkân, 25/67.

hissinden mahrum olmamasıdır. Zaten gönül paylaşabilme hissinden mahrum olduğu zaman cimriliğin kasvetine bürünmüş, bencilliğin dehlizine girmiş demektir.

Allah Resûlü, ikram ederken cimri davranılmamasını, veren kişinin verdiğinde gözünün kalmamasını, sayarak ve kısarak vermemesini şu örnekle bizlere hatırlatmaktadır:

Bir gün hâne-i saadete bir dilenci gelmişti. Hz. Âişe ona, "Şunu al." dedi. Fakat dilenci gitmeden önce onu çağırarak ne aldığına baktı. O esnada orada bulunan Allah Resûlü,

"Evine senin haberin olmadan hiçbir şeyin girip çıkmasını istemiyorsun öyle mi?" dedi. Hz. Âişe de, "Evet." diyerek cevap verdi. Bunun üzerine Allah Resûlü,

مَهْلاً يَا عَائِشَةُ لاَ تُحْصِى فَيُحْصِىَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكِ

"Ey Âişe, yavaş ol! Sayma ve sayarak verme! Yoksa Allah da sana sayarak verir." [30] buyurarak onu uyardı.

Bu bağlamda, Allah Resûlü müminlere şöyle seslenmektedir:

إِيَّاكُمْ وَالشُّحَّ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِالشُّحِّ أَمَرَهُمْ بِالْبُخْلِ فَبَخَلُوا وَأَمَرَهُمْ بِالْقَطِيعَةِ فَقَطَعُوا وَأَمَرَهُمْ بِالْفُجُورِ فَفَجَرُوا

"Pintilikten sakının, çünkü sizden öncekiler pintilik yüzünden helâk oldular. Pintilik onları eli sıkı olmaya itti, eli sıkı oldular. Akrabayla ilgilenmemeye itti, akrabalarıyla ilgiyi kestiler. Günaha itti, günahkâr olup çıktılar." [31]

Müminleri cimrilik ve daha ilerisi olarak kabul edilen pintilik hususunda bu şekilde uyaran Peygamber Efendimiz, cimriliğin insanda bulunan huyların en kötüsü olduğunu[32] söylemiş, cimriliği "hastalık" olarak nitelendirmiş,[33]kendisinin kesinlikle cimri olmadığını[34] özellikle ifade etmiş, dualarında da,

اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ

Allah'ım, cimrilikten sana sığınırım, korkaklıktan sana sığınırım, ömrün en rezil zamanına kalmaktan sana sığınırım.[10] şeklinde tazarruda bulunmuştur.

Evet, cimrilik hastalıktır. Kişinin sadece kendi menfaatini önemseme, egosunu tatmin etme, biriktirme, biriktirdiklerinden istifade edememe, sahip olduğu hiçbir şeyi başkalarıyla paylaşamama hastalığıdır. Cimri, egoisttir. Yalnızca kendini düşünür. Fakat servetini kendisi için dahi harcayamaz. Yücelttiği malında, mülkünde, sahip olduğu eşyada arar, huzuru ve mutluluğu. Sahip olduklarının ebedî olduğunu ve kendisini sonsuzluğa taşıyacağını zanneder. Bilginin, servetin, sevginin ve zamanın başkalarına ikram edilmesini, başkalarıyla paylaşılmasını ahmaklık olarak nitelendirir.

---

[10] Buhârî, Deavât, 37.

O, paylaşmanın, ikram etmenin, hediye vermenin bencillikle kararan vicdanına yapacağı olumlu etkileri göremediği gibi, karşısındakinin kalbinde açılan muhabbet, sevgi, minnet pencerelerini de göremeyecek kadar basiretten yoksundur. Yüce Yaratıcı bu kişilere şöyle seslenir:

قُلْ لَوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبّي اِذًا لَاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْاِنْفَاقِ

"De ki: Rabbimin rahmet hazinelerine eğer siz sahip olsaydınız, tükenir korkusuyla cimrilik yapardınız." [36] Bu hitabıyla Cenâb-ı Hak cimrideki hasta ruh hâlini en veciz şekilde ortaya koymaktadır.

Mümin her şeyden önce Allah'ın rızasını arayan, her şeyden çok Allah'a güvenen ve sadece O'na boyun eğen kişidir. Cimri ise her şeyden ve herkesten çok, sahip olduklarına güvenir. Serveti onu o kadar müstağni kılar ki hiçbir şeye muhtaç olmadığını, hatta Allah'a bile ihtiyacının kalmadığını zanneder.[37]Malını mabut edinir. "Malım, malım!" der durur.

Halbuki Peygamberimizin ifadesiyle, insanın yiyip tükettiği, giyip eskittiği ve sağlığında tasadduk edip âhirette karşılığını almak üzere önden gönderdiğinden başka malı mı vardır?[38] Ne yazık ki cimri insan bu durumun farkında bile değildir. Onun bu ruh hâli, Allah'a güven duygusunu, dolayısıyla imanını zedeler. Bunun içindir ki Efendimiz,

وَلاَ يَجْتَمِعُ الشُّحُّ وَالإِيمَانُ فِى قَلْبِ عَبْدٍ أَبَدًا

"...Bir insanın kalbinde cimrilik ve iman asla bir arada bulunmaz." [39] buyurmuştur.

Cimri bazen gelecek kaygısını bazen de sahip olduğu mal varlığının yitirilmesi endişesini, bozuk ruh hâlinin sebebi olarak gösterir. Hatta çoluk çocuğuna bakma yükümlülüğünü, cimriliğine ve harcama korkaklığına neden olarak sunar. Halbuki onun gönlüne bu korku, maddeyi ulvîleştiren, açgözlülüğü ve hırsı kamçılayan, fakirlik korkusunu aşılayan şeytan tarafından fısıldanmaktadır.[40]

Cimrilik, insanı Allah'ın sevgisinden mahrum bırakmakta[41] ve toplum içinde huzurun bozulmasına[42]yol açmaktadır. Başkasını düşünmeyip etrafındaki yangına duyarsız kalan, çevresindeki iniltilere kulaklarını tıkayan, garibanlardan yüz çeviren insanlardan teşekkül edilen toplumun huzurundan elbette bahsedilemez. Devamlı biriktiren, biriktirdikçe pintileşen, dünyayı ve sonrasını biriktirdiklerinden ibaret sayan insanlardan müteşekkil bir toplumun fertleri mutlu olamaz. Bazılarının servet biriktirmek, eşyaya sahip olmak ve variyetlerini artırmak hususundaki gem vurulamaz arzuları, onların bu uğurda her türlü adaletsizliği, hukuksuzluğu mubah görmeleri sonucunu doğurur ki bu da toplumun kıyametidir. Allah Resûlü bu noktaya şu şekilde dikkatlerimizi çekmektedir:

وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ

"...Cimrilikten sakının! Çünkü cimrilik, sizden öncekileri birbirlerinin kanını dökmeye ve kendilerine haram kılınanları çiğnemeye sevk ederek helâk etti." [43]

Dünyada Yaratan'ın ve yaratılanın sevgisinden mahrum olan cimrinin, ebedî hayatta da cennetin nimetlerine kavuşması zor olacaktır.[44] Ebû Bekir es-Sıddîk'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ خِبٌّ وَلاَ مَنَّانٌ وَلاَ بَخِيلٌ

"Bozguncu, cimri ve yaptığı iyiliği başa kakan kimse cennete giremez." [45]

Bunun aksini düşünenlere Yüce Allah şöyle hitap etmektedir:

وَلاَ يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

"Allah'ın lütfundan kendilerine verdiklerini infakta cimrice davrananlar, bunun kendileri için hayır olduğunu sanmasınlar. Aksine bu, onlar için kötüdür. Cimrilik ettikleri şey, kıyamet günü onların boyunlarına dolanacaktır." [11]

Cömertlik ve cimrilik ile ilgili bütün bu mülâhazalardan sonra diyebiliriz ki İslâm dini, her işte ve durumda olduğu gibi harcama ve paylaşma konusunda da müntesiplerine itidalli olmalarını, orta yolu tutmalarını emretmiş, âyeti ile konunun çerçevesini belirlemiştir.

Müslüman, her şeyin gerçek sahibinin ve mâlikinin Yüce Allah[47] olduğunu, O'nun mülkünü dilediğine verip dilediğinden çekip aldığını[48] hatırından çıkarmamalıdır. Cömertlikle cennete uzanan yolu görebilmeli, cimrilikle Rabbinden uzaklaştığını fark edebilmeli, Allah'ın,

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا

"Elini boynuna bağlayıp cimri kesilme, büsbütün de açıp tutumsuz olma. Yoksa pişman olur açıkta kalırsın." [12] âyeti ve Hz. Peygamber'in şu tasviri bu konuda ona rehber olmalıdır:

السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ بَعِيدٌ مِنَ النَّارِ وَالْبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللَّهِ بَعِيدٌ مِنَ الْجَنَّةِ بَعِيدٌ مِنَ النَّاسِ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ وَلَجَاهِلٌ سَخِيٌّ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ عَابِدٍ بَخِيلٍ

---

[11] Âl-i İmrân, 3/180.
[12] İsrâ, 17/29.

“Cömert, Allah'a yakın, cennete yakın, insanlara yakın, ama cehennemden uzaktır. Cimri ise Allah'tan uzak, cennetten uzak, insanlardan uzak, ama cehenneme yakındır. Cömert cahil, Yüce Allah katında cimri âbidden daha sevimlidir.”[13]

[13] Tirmizî, Birr, 40.